

Kristiansand/Trondheim, 1.juli 2013

Kulturdepartementet

Høring av NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Kulturutredningen 2014 fremmer en rekke spennende og nye ideer som kan gi grunnlag for viktig nytenkning og nyorientering i norsk kulturpolitikk. Stiftinga Rådet for folkemusikk og folkedans gratulerer.

Kulturelt medlemskap (Enger, Kapittel 9)

Et viktig moment for oss er ideen om kulturelt medlemskap, vi leser det som et steg bort fra modellen der en kulturell elite skal skape og spre sin (høy)kultur ut til alle andre. Etter vårt syn kan reell mulighet til å forme og dyrke sine egne kulturuttrykk, også ut over det rent språklige, sees som en del av yrings-friheten, og det ligger nært det demokratimålet som utredningen vil styrke. Forutsetningen er selvsagt at det ligger prioritering ut fra kvalitet til grunn, men òg at statusrangeringen av sjangrer blir trappet ned.

Fra det utvidede kulturbegrepet til yringskultur (Enger, Kapittel 6)

En annen svært interessant nyskaping ligger i begrepet yringskultur. Det tar oss på en god måte unna både det såkalte utvidede kulturbegrepet og det antropologiske kulturbegrepet og gjør det mulig å se et mer konkret og presist avgrenset kulturbegrep som egner seg i kulturpolitikken.

Om dette skal gi effekt, mener vi at en ikke bare bør la seg inspirere av ideen til Bill Ivey (Enger, kap 6 s 61), men bruke ideen hans fullt ut. Oppdelinga i kulturarv og kunstnerisk virksomhet gir et helt annet resultat enn Iveys «heritage» og «voice» (Ivey, 2009). Iveys idé gjør at kulturpolitikken kan ha et mål om å støtte yringskulturen i forvaltning av arv i bred forstand på den ene siden, og på den andre siden ha målet om å elske fram de nyskapende, individuelle kunstuttrykkene. Kulturarven vektlegger da særlig de, i bred forstand lokale forpliktelsene, mens de individuelle kunstuttrykkene like gjerne kan være globale. Det viktige med dette er at kulturarven omfatter kunstuttrykk og at de individuelle kunstuttrykkene kan bruke kulturarven, men da gjerne på en fristilt måte. Poenget er at en slik har to fleksible, men rimelige klare prioriteringsperspektiv til bruk i kulturpolitikken, og at en med begrepet yringskultur får et bedre og mer konsistent begrep å arbeide med. Av særlig verdi blir den grunnleggende forståingen at arv og kunst er to komponenter i yringskulturen som svært ofte flyter sammen i konkret praksis. Både klassisk musikk og folkemusikk har på samme tid aspektet av avansert forvaltning av arv og sterke kunstneriske uttrykk uten at det er en motsetning. Det er yringskultur med til dels andre regler og mål enn de individuelle nyskapende kunstuttrykkene.

Folkemusikken og folkedansen (Enger, kapittel 11.5 og generell bemerkning)

Sett fra vår sektor bør folkemusikken og folkedans få en klar status som kulturvern, selv om det en vil verne i hovedsak er immateriell kunstnerisk praksis. Det er en kunstnerisk praksis som har en prioritet som lokal kultur. Denne praksisen omfatter også nye tilskudd av samme type som kommer med innvandrergupper fra andre kulturer. På samme tid er det viktig at denne arven får lov å gi grunnlag for individuell, nyskapende kunstnerisk virksomhet.

Lokalt kulturløft!

Immateriell kulturarv omgir oss alle, i alle kulturer og livssituasjoner. Den gjenspeiler seg i dagliglivet og høytidene i livet som bryllup og fest. Enger-utvalget skriver: «I et globalt kulturmangfoldsperspektiv tydeliggjøres også myndighetenes ansvar for å sørge for å videreføre og utvikle det norske samfunnets felles kulturarv som en del av det globale kulturmangfoldet» (Enger, 2013 s. 89). Det norske samfunnets felles kulturarv kommer til syne i praksisen, bruken, håndverket og uttrykket vi gir sanger som «Hurra for deg», brudevalsen, juletregangen og vuggevisene. For andre kulturtradisjoner er det andre melodier, skikker og danser som er essensielle. **Hva om vi starter en folkebevegelse for vår bygd-, vår folkegruppes-, vår bys immaterielle kulturmangfold?** Det ville bidra til et lokalt kulturløft, og til utvidelse av det kulturelle medlemskapet!

Vi støtter Engerutvalgets konklusjoner om utvidelse av det kulturelle medlemskapet (Kap 13.3), og også konklusjonene om at praktiske utfordringer og prioriteringer av knappe ressurser gjør arbeid med kulturelt mangfold vanskelig (s. 293). Vi tenker at vår sjanger både er med på å utvide det kulturelle medlemskapet, samtidig som vi også kan inkludere nye og eldre minoriteter i arbeidet om ressurser blir tilføyd vår sjanger.

Folkemusikken og folkedansen i et moderne, profesjonelt kulturliv.

For at folkemusikken og folkedansen skal kunne utøves i et moderne, profesjonelt kulturliv må det finnes instrumenter, det må finnes danseplasser og dansemusikk. Noen må ha kunnskap om tradisjonene, og kunnskapen må videreformidles og brukes. Barn og unge må få sjansen til allmenn opplæring og til spesialisering. Yrkesutøvelse må være mulig. Mye er allerede på plass, men Rådet for folkemusikk og folkedans ser at vi fortsatt har utfordringer. Det trengs nå et ekstra løft for folkemusikkarkivene, instrumentbyggertradisjonene, folkedansen, kulturskolene og regionale sentre for folkemusikk.

Prioritet 1: Instrumentbyggertradisjonen (Kapittel 11.5):

Rådet for folkemusikk og folkedans ser det som en klar førsteprioritet å få på plass en godkjent instrumentmakerutdanning for hardingfelemakere her i landet. For å få realisert en slik utdanning trengs imidlertid eksterne øremerkede midler for å kunne starte opp.

I 2007 satte vi ned et utvalg for å utrede situasjonen til de norske instrumentbyggertradisjonene. Utvalget leverte sin rapport i mai 2009, og her ble det grundig dokumentert at dette var et område som hadde behov for en rekke nye tiltak hvis den unike handlingsbårne kunnskapen knyttet til instrumentbygging her i landet skal kunne videreføres

til nye generasjoner. Det finnes i dag kun igjen en håndfull erfarne hardingfelemakere som fortsatt er aktive. Man erkjenner samtidig at det for en rekke av de tradisjonelle instrumenthåndverkene vil være lite naturlig å etablere en egen yrkesutdanning, og at man her heller bør sette inn tiltak som støtter spesialisering og fordypning, samt ulike former for prosjektstøtte. Dette er konklusjoner som Rådet støtter.

Både utvalget og Rådet mener at en felemakerutdanning bør legges til Ole Bull Akademiet på Voss. Opprinnelig mente utvalget at man måtte søke om å få felemakerfaget godkjent som videregående yrkesopplæring og satt på listen over små, verneverdige fag, noe som ble forsøkt fulgt opp uten å lykkes. Ole Bull Akademiet har imidlertid svært god erfaring når det gjelder samarbeid med Griegakademiet (UiB) om bachelorløp knyttet til ulike former for praktisk folkemusikkutdanning, og man ønsker derfor å arbeide for å få etablert hardingfelemakerfaget som et tilbud innenfor denne modellen. Et samlet møte på Voss høsten 2012 med representanter for hele folkemusikkfeltet, inkludert Griegakademiet, stilte seg bak dette. For å få realisert en felemakerutdanning på Voss trengs imidlertid eksterne øremerkede midler til å kunne starte opp, og det er ikke snakk om store summer. Det haster samtidig sterkt å komme i gang, for med godkjenning av studieplaner, selve utdanningsløpet og noen års praksis før man når det nivået som kreves vil det gå 8-10 år fra vedtaket er gjort til at man har en ferdig felemaker som kan betjene det stadig voksende og mer kvalitetsbevisste miljøet.

Prioritet 2: **Folkedansen** (Kapittel 11.3)

Dansen blir i kulturdepartementet og kulturutredningen behandlet som scenekunst. En bør da være svært bevisst på at all dans ikke utøves på en scene for et publikum. Hva med kunsten å danse? I noen dansekunstsjangere utspiller kunsten seg i form av ritualer eller i samvær. I utredningen behandles dansen stort sett som en stor enhet, til forskjell fra musikken som blir delt inn i ulike sjangre. I musikkfeltet er det nå mer og mer en selvfølge at i begrepet musikk ligger utøving av sjangre som klassisk musikk, samtidsmusikk, folkemusikk, rock og jazz. Dansefeltet burde også bli utfordret på disse områdene. Vi støtter til kulturdepartementets strategi «Dans i hele landet» hvor uttrykksmangfoldet fremheves: «En problemstilling er derfor hva slags forståelse av dansekunst som bør legges til grunn for kulturpolitikken i årene framover. (...) Det er behov for å stryke arbeidet med formidling av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans ytterligere» (2013 s. 28).

I det arbeidet med å styrke formidlingen av tradisjonsbevarende og nyskapende folkedans støtter Rådet for folkemusikk og folkedans seg til rapporten «Dansearven – Utgreiing om folkedans i Noreg på 2000-talet» (Bjerkem, 2012). Denne rapporten har sett på folkedanstiltakene fra 2001-2011 som kom i etterkant av «Arnestad-rapporten»¹. Rapporten konkluderer og foreslår seks tiltak for kommende tiårsperiode. Disse tiltakene gjelder både bredde (grunnmurstiltak) og topp.

Kunsten å danse/Breddetiltak: Støtte til opplæringsaktivitet, kurs og danseøvinger lokalt i de frivillige folkedansorganisasjonene (kap 15.3), instruktørlønnsordning (Utvida

¹ Georg Arnestad ”Men vi skal koma i hug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt...” Om folkemusikk og folkedans i det seinmoderne Noreg. Rapport nr. 27, Norsk kulturråd 2001

dirigentlønsordning kap 12 og 15), åpning av støtteordninger for formidling av folkedans som samværsdans, for eksempel ved å gi støtte til dansekonserter og videreutvikling av Bygda Dansar.

Dansekunst/Alternativ dansekunst: Opprette en universitets/høgskoleutdanning i tradisjonsdans. Prøveprosjektet «3-årig Bachelor – utøverstudium i tradisjonsdans» ved NTNU/OBA/Rff-sentret (2009-2012) bør bli videreført med eksterne midler, og sett i sammenheng med styrking av midler til danseproduksjoner ved Riksscenen. En styrking av folkemusikkssentrene vil kunne føre til midler til danseproduksjoner lokalt i samarbeid med de regionale dansesentrene.

Vi oppfordrer dermed til en videre satsning på bredden i danseuttrykket, hvor kunsten å danse blir vektlagt likens som dansekunsten.

Prioritet 3: **Folkemusikkarkivene** (Enger, kapittel 11.6)

Enger-utvalget befester at tradisjonsarkivene; som folkemusikk- og dansearkivene er en del av, ikke har fått og blitt ivaretatt slik som resten av museums- og arkivsektoren. Med økte ressurser vil folkemusikk- og folkedansarkivene kunne løftes til å bli en hjørnestein i tradisjonsformidlingen. I disse dager skrives en melding om tilstanden til disse lyd- og film/bildebaserede arkivene. Det utredes om en sentral nettverksstilling kan tjene arkivenes behov for samordning av digitaliserings- og formidlingskompetansen. Folkemusikkarkivene er som resten av arkivfeltet mangslungent: «Det norske arkivfeltet er mangslungent med institusjoner som omfatter det statlige Arkivverket, kommunale og fylkeskommunale arkiv og privatarkiv» (Enger 2013, s. 155). Foreløpig slutter vi oss til: «Både for å holde tritt med den internasjonale utviklingen på feltet og for å oppfylle forpliktelser som følger med program og konvensjon, bør Norge sørge for en synliggjøring og bedre ivaretagelse av landets tradisjonsarkiv. Mye av materialet i disse tradisjonsarkivene er i dag lite tilgjengelig og lite kjent, til tross for dets store verdi for forskning, formidling og undervisning. Materialet er en viktig kilde til forståelse av tidligere tiders tro og tenkemåte så vel som folkelig musikk og diktning er en viktig del av norsk kulturarv. Det er behov for et nasjonalt løft for å skaffe oversikt over dette viktige materialet. Det må sikres gjennom digitalisering, og det bør gjøres tilgjengelig gjennom formidling og forskning» (Enger, 2013 s. 158).

Prioritet 4: **Sjangerbreddeløft i Kulturskolene** (Enger, kapittel 15.3.1)

Vi støtter et fortsatt kulturskoleløft, et breddetiltak. Men vi mener at det i større grad også bør bli et **sjangerbreddeløft**. Den kulturelle grunnmuren og talentutviklingen i Norge må også inkludere folkemusikken og folkedansen i mye større grad enn i dag. Skal kulturskolene fungere som ressursentre i det lokale kulturlivet, må det til et aktivt samarbeid mellom kulturskolene og det lokale frivillige kulturlivet. For vår sjanger er dette ungdomslagene og spell- og danselagene. Her vil kulturskolen også finne lærekrefter for folkemusikk- og folkedans. Kulturskolerapporten (Aksdal, 2008) slo fast at det dette året bare var 4,4 % av kulturskolene som tilbyr fast eller prosjekt-/kursbasert undervisningstilbud i norsk folkedans, mens 42,4 % av skolene svarte at de hadde et undervisningstilbud i folkemusikk. Mangel på etterspørsel eller lærekrefter oppgis av mange som viktigste årsaker til manglende tilbud. Spørsmålet er om tilbudet eller etterspørselen skal komme først. Folkedans rekrutterer! Det

viste folkedansprosjektene² som «Folkedans i SFO», Ål kulturskole (Tangeraas og Myhr, 2012) og «Folkedans i kulturskolen», Noregs ungdomslag (Folkedal, 2012). I disse prosjektene ligger verdifulle erfaringer i kommuner med både svake og sterke folkedans- og folkemusikktradisjoner. Slike prosjekt burde bli videreført og videreutviklet gjennom nye midler. Prosjektrapportene konkluderer med at den største utfordringen er å få tilbudene integrert hos alle partene i lokalmiljøet. De ser alle løsninger på dette – og spesielt tidsaspektet er viktig her. Vellykkede prosesser og modeller trenger tid for å feste seg.

Prioritet 5: **Regionale sentre for folkemusikk** (Enger, kapittel 11.4.2)

I brev av 19. februar 2013 oppfordrer Rådet for folkemusikk og folkedans Norsk kulturråd til statlig støtte til drift av regionale folkemusikksentre:

«Statleg driftsstøtte til regionale folkemusikksentra vil vera eit viktig medel for å fylle ut ein manglande del av infrastrukturen til sjangeren. Det er no eit tomrom mellom det nasjonale nivået med Riksscena og dei lokale aktørane og artistane. Hovudmangelen i verdikjeda for folkemusikken og folkedansen er at det manglar regional produksjonsbistand, hjelp til turnelegging og eit nettverk av arrangørar som ynskjer å tilby folkemusikk og folkedans. Sjangeren er ganske fersk i bransjesamanheng, og det trengs særskilt tilrettelegging for å få meir folkemusikk og folkedans ut til ein større del av folket og landet. Dette vil i neste omgang også kunne betre lønsemda til utøvarar i sjangeren. Med driftsstøtte til regionale folkemusikksentra vil dei kunne fylle denne viktige rolla».

Kristiansand/Trondheim 1. juli 2013

Rådet for folkemusikk og folkedans

Anne Tone Hageland
Rådsleiar
(sign.)

Siri Mæland
Rådssekretær
(sign.)

² Modellforsøksmidler fra kunnskapsdepartementet i samarbeid med kulturdepartementet 2010.